
Plan badań naukowych Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN na lata 1968-1969

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 13/1, 241-243

1968

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PLAN BADAŃ NAUKOWYCH ZAKŁADU HISTORII NAUKI
I TECHNIKI PAN NA LATA 1968—1969¹

Generalną tendencją badań Zakładu jest powiązanie problematyki historycznej w zakresie historii nauki z problematyką bieżącego rozwoju nauki, jej wzrastającej roli we współczesnym świecie, planowania nauki i organizacji badań naukowych, którymi to zagadnieniami zajmuje się nie tylko Pracownia Badań Naukoznawczych, ale i inne pracownie Zakładu. Dlatego też szczególnie nacisk kładzie się w planie na problematykę metodologiczną, zagadnienia integracji nauk itp.

W dziedzinie zagadnień ściśle historycznych na pierwszy plan wysuwa się kontynuacja podjętych już uprzednio badań syntetycznych w zakresie zarówno całości dziejów nauki w Polsce, jak dziejów poszczególnych dyscyplin naukowych i zagadnień kompleksowych. Najważniejszymi badaniami tego ostatniego typu są badania kopernikańskie związane z przypadającym w 1973 r. pięćsetleciem urodzin Mikołaja Kopernika², prace te są prowadzone przez powstałą w 1966 r. Pracownię Badań Kopernikańskich³. Obejmują one zarówno szeroko pojęte tło naukowe w Polsce i w reszcie Europy w okresie poprzedzającym dzieło Kopernika, jak i zagadnienia recepcji tego dzieła oraz biografii uczonego.

Centralna praca zespołowa prowadzona w Zakładzie nad *Historią nauki polskiej w zarysie* wejdzie w latach 1968—1969 w stadium końcowe. Po oddaniu do druku dwu pierwszych tomów *Zarysu* prace będą się koncentrowały na tomach poświęconych historii nauki polskiej wieków XIX i XX.

W Pracowni Ogólnych Problemów Historii Nauki i Historii Nauk Społecznych prace będą prowadzone — podobnie jak w latach ubiegłych — w kilku zespołach, obejmując problematykę zarówno historii metodologii nauki, jak rozwoju i organizacji nauki polskiej w poszczególnych okresach historycznych od epoki odrodzenia do XX w. Przewiduje się szczególnie rozwój działalności powołanego w grudniu 1966 r. pod kierunkiem prof. M. Serejskiego Zespołu Historii Nauki Polskiej XIX wieku⁴, a więc okresu dotychczas stosunkowo mało opracowanego. Oprócz tego zostanie ukończonych w Pracowni kilka poważnych monografii opracowywanych w ciągu wielu lat.

Rozwiną również działalność trzy nowe zespoły zajmujące się historią integracji nauki, historią semiotyki i historią strukturalizmu. Problematyka prac tych zespołów należy do zagadnień szczególnie ważnych dla współczesnego rozwoju nauki.

W Pracowni Historii Nauk Biologicznych i Medycznych wspólnym staraniem zespołów: historii zoologii i historii botaniki przygotowany jest *Stownik Biologów Polskich* oraz kilka publikacji o charakterze analitycznym. W Zespole Historii Zoologii gromadzone są materiały źródłowe do badań nad rozwojem nauk zoologicznych w ośrodku warszawskim w wiekach XIX i XX. Prof. W. Szafer kontynuuje prace nad monografią *Historia botaniki w Polsce*.

W Zespole Historii Nauk Medycznych ukończone zostaną opracowania dotyczące

¹ Drukowany materiał stanowi część opisową planu, przyjętego przez Radę Naukową Zakładu w dniu 25 X 1967 (por. na s. 219 sprawozdanie z tego posiedzenia).

² Por. w nrze 2/1967 „Kwartalnika” informację *Uchwała Rady Ministrów w sprawie jubileuszu Kopernika* (s. 465).

³ Por. informację o pierwszych pracach tej pracowni w sprawozdaniu z działalności Zakładu w 1966 r. w nrze 2/1967 „Kwartalnika”, s. 497.

⁴ Por. też sprawozdanie, s. 497.

ewolucji poglądów na nauki medyczne w wiekach XIX i XX. Poza tym prowadzone będą nadal badania nad rozwojem medycyny na Śląsku w wiekach X—XVII. W 1968 r. zakończony zostanie i oddany do druku t. 2 monografii prof. S. Sokoła *Historia chirurgii w Polsce*. Plan prac Zespołu obejmuje również kilka tematów z historii farmacji.

W Zespole Historii Nauk Rolniczych kontynuowane będą wybrane zagadnienia z historii poszczególnych dyscyplin (w szczególności ekonomiki rolnictwa), towarzystw naukowych oraz biografii uczonych.

Poważną przeszkodą w normalnym przebiegu prac Pracowni Historii Nauk Matematycznych, Fizyko-Chemicznych i Nauk o Ziemi była długo trwająca choroba i śmierć kolejnych jej kierowników, dwóch spośród najwybitniejszych zatrudnionych nad badaniami w tym zakresie uczonych — prof. Armina Teskego oraz prof. Aleksandra Birkenmajera⁵.

W poszczególnych zespołach Pracowni kontynuowane są jednak prace nad historią poszczególnych dziedzin nauki w Polsce. Dotyczą one dziejów matematyki, astronomii, chemii, geografii, geofizyki, geologii i geodezji. Badania te będą rozwijane celem uzyskania dokładniejszego obrazu dziejów tych gałęzi naszej nauki oraz przygotowania monografii dotyczących tych dziejów.

W Pracowni Historii Techniki i Nauk Technicznych najbardziej ożywioną działalność przejawia Zespół Historii Polskiej Techniki Hutniczej i Odlewniczej kierowany przez doc. M. Radwana⁶. Przechodzi on obecnie w wielu dziedzinach do nowego etapu szeroko zakrojonych badań. Silny nacisk kładzie się przede wszystkim na wielostronne badania starożytnego hutnictwa (zwłaszcza świętokrzyskiego), które jest przedmiotem nie słabnącego zainteresowania świata naukowego w kraju i zagranicą. Na czoło wysuwają się tu obecnie problemy wykorzystania pierwiastków śladowych dla określania pochodzenia przedmiotów żelaznych oraz dzieje kopalni w Rudkach. Nadal prowadzone są intensywne badania metaloznawcze przedmiotów żelaznych starożytnych i średniowiecznych z różnych rejonów Polski w celu uzyskania obrazu wzajemnego przenikania techniki wytopu i przerobu metali (kowalstwa), a także ówczesnej wiedzy metalurgicznej. Ponadto Zespół zajmuje się problematyką nowożytnej techniki hutniczej, w końcowej fazie znajduje się obszerne opracowanie dziejów zespołu hutniczego bobrzańsko-samsonowskiego z wieków XVII—XVIII. Prowadzone są też prace nad odtworzeniem techniki wielkopiecowej na węglu drzewnym.

W nieco wolniejszym tempie kontynuowane są badania nad dawnym górnictwem i hutnictwem tatrzańskim, techniką naftową oraz górnictwem solnym i złota. Coraz większego rozmachu nabiera natomiast Zespół Historii Obróbki Plastycznej, kierowany przez prof. F. Tychowskiego; zespół ten rozszerzył wachlarz opracowywanych tematów, zajmując się m.in. rozwojem technicznym kuźni Ustroń, Zakładów Cegielskiego w Poznaniu, studiami z zakresu normalizacji itp.

Głównym celem Pracowni Badań Naukoznawczych jest poznanie prawidłowości organizowania pracy w instytucjach naukowo-badawczych w taki sposób, aby zapewnić uzyskiwanie optymalnych efektów ekonomicznych, społecznych i kulturalnych. Plan Pracowni obejmuje badania w zakresie metodologii i organizowania badań naukowych oraz teorii nauki celem opracowania wniosków przydatnych w praktyce organizowania i optymalizacji pracy placówek naukowo-badawczych oraz koordynacji, planowania i finansowania badań naukowych. Pracownia kontynuować też będzie porównawcze analizy organizacji nauki w różnych krajach.

Pracownia będzie nadal wykonywać obowiązki placówki wiodącej w niektórych

⁵ Por. nekrologi w nrze 4/1967 i w numerze niniejszym.

⁶ Doc. M. Radwan zmarł 30 I 1968; kierownictwo Zespołu przejął prof. Wacław Różański.

tematach RWPG oraz organizować naukowe sympozja krajowe i międzynarodowe.

Zadania Pracowni Badań Kopernikańskich obejmują przygotowanie edycji *Opera omnia* M. Kopernika, a także przygotowanie prac badawczych mających ukazywać się w serii *Studia kopernikańskie* oraz dotyczących szerszego zakresu nauki średniowiecznej i wczesnorennesansowej, przy czym w ciągu lat 1968—1969 bezwzględny priorytet będzie miało przygotowanie edycji *Opera omnia*.

W miarę uzyskania możliwości etatowych przewiduje się uruchomienie w 1968 r. placówki Pracowni Badań Kopernikańskich w Toruniu, która specjalizowałaby się przede wszystkim w studiach nad kulturą umysłową Warmii, Mazur i Pomorza we wczesnym okresie odrodzenia.